

Wat is de Drie-eenheid?

Het christendom is een van de grote monotheïstische godsdiensten van de wereld. Naast het Jodendom en de Islam geloven wij als christenen in het bestaan van één God en wij geloven niet in meerdere goden. De beroemde geloofsbelijdenis van Deutronomium 6: 4 spreekt in dit verband boekdelen: ‘Luister, Israël: de HEER, onze God, de HEER is de enige!’

Maar als wij zo duidelijk geloven in die ene God, wat kun je dan met het idee van de Drie-eenheid? Hoe kan één God nou ook drie zijn? Dit is een van de allermoeilijkste en meest complexe vraagstukken uit de theologie van het christendom. Vele zeer geleerden geesten hebben zich al over dit vraagstuk gebogen, maar in feite zijn ze allemaal niet verder gekomen dan eigen interpretaties van datgene dat in de vroege kerk al besloten was: God is één wezen in drie personen.

In de eerste plaats is dat te wijten aan het feit dat God als de totaal Andere, niet door mensen begrepen kan worden. Wij mensen leven in de schepping en moeten het met die schepping doen. Onze taal heeft dus ook betrekking op die schepping, de wereld om ons heen. Als wij iets willen zeggen over degene die daarvan compleet los staat, de Schepper van alles, dan schiet onze taal tekort. Wij kunnen niet anders dan in aardse en menselijke termen over God te spreken. Bovendien blijft God ook in de Bijbel een mysterie. God laat zichzelf nergens volledig zien en houdt zichzelf altijd in zekere mate verborgen.

De term ‘Drie-eenheid’ komt dan ook in de Bijbel niet voor. Toch geeft de Bijbel in haar manier van spreken over God, Jezus en de Heilige Geest, wel sterke aanwijzingen voor deze gedachte. God openbaart zichzelf in de Bijbel als de drievoudige God. In het Oude Testament wordt God ook in het drievoudige gezien. Je hebt God ‘gepersonificeerd’ in wijsheid¹, in het Woord van God² en in de Geest van God.³ In al deze vormen zien we iets van God terug. Dit vertelt ons iets over zijn werkzaamheid en hoe Hij is. Het Nieuwe Testament is nog duidelijker in dit opzicht. Hier zijn de werking van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest nog duidelijker.⁴

De vraag is dan: waarom doet God dit? Dan komen we uit op de theologie, de wetenschappelijke discipline die nadenkt over God. Zonder al te technisch te willen worden moet ik dan eerst iets zeggen over de oorspronkelijke discussie rond de Drie-eenheid in de vroege kerk. De Bijbel spreekt namelijk, zoals al gezegd, nergens over een Drie-eenheid (hoewel er dus wel sterke aanwijzingen voor zijn), laat staan over hoe je dit moet zien. Daarom is er in de vroege kerk veel discussie hierover geweest. Er waren in dit verband twee grote ‘ketterijen’ die het uiteindelijk niet gehaald hebben. De eerste was het modalisme. Dit waren een aantal groepen die sterk streden voor de eenheid van de godheid in het christendom. Zij waren bang dat de discussie over de Drie-eenheid zou leiden tot het geloof in drie goden, op wat voor manier dan ook. Daarom streden zij voor de eenheid van God en zij stelden daarbij dat de ene God zich in de tijd op verschillende manieren openbaarde. Dit is dan dus dezelfde God, die in de tijd steeds verschillende gedaantes aanneemt (achtereenvolgens God, Jezus en daarna de Heilige Geest). God is dan de Wetgever en Schepper, gevolgd door Jezus de Verlosser en de Heilige Geest als degene die eeuwig leven geeft en het leven heiligt. Alledrie zijn het echter aspecten van de ene God.

De tweede grote ‘ketterij’ is wel het triteïsme genoemd. Deze afwijkende gedachte is precies het tegenovergestelde. Zij stelden dat er drie, gelijke, maar onafhankelijke en autonome wezens waren, die allen goddelijk waren. Het gemeenschappelijke is dan niet het ene

¹ Zie Spreuken 1: 20, 9: 1- 6, Job 28.

² Zie Psalm 119: 89, 147: 15-20, Jesaja 55: 10-11

³ Zie Jesaja 42: 1-3, Ezechiël 37: 1- 14

⁴ Heel veel voorbeelden natuurlijk, maar de twee duidelijkste zijn Matteüs 28: 19 en 2 Korinthe 13: 13.

gedeelde wezen, maar alleen hun goddelijkheid. Om dit te verduidelijken kun je hierbij denken aan drie mensen. Alle drie zijn het losse wezens, maar delen ze hun menselijkheid.

De vroege kerk heeft beide posities afgewezen en uiteindelijk besloten tot de formule: een wezen in drie personen (één 'substantia' in drie 'persona'). Daarmee heb je nog lang niet alles uitgelegd en is ook niets vastgelegd. Dat was ook niet wat de vroege kerk wilde. Wat ze wel wilde was aangeven dat de Drie-eenheid begrepen moest worden als een eenheid, waarbij men een gedeeld en gemeenschappelijk fundament heeft, maar dat de uiterlijke verschijningen daarvan verschillend zijn. De drie personen zijn als rollen van dezelfde godheid (oorspronkelijke betekenis van 'persona' is het masker dat een acteur op het toneel draagt om zijn rol aan te geven!).

Logischerwijs is hier in de geschiedenis dus heel divers op doorgedacht. Zo leggen de oosterse kerken deze basisbelijdenis anders uit dan wij hier in het westen. Zij stellen dat God de Vader de basis is van de Drie-eenheid, en dat uit Hem de Zoon voorkomt en de Geest wordt geademd. In het westen leggen we, in contrast hiermee, de nadruk veelmeer op de eenheid tussen de drie personen van de Drie-eenheid.

Dit verschil kun je zien als een voorbeeld van hoe divers er gedacht kan worden over die basisgedachte van 'drie personen, één wezen of substantie.' Hoe verschillend echter ook gedacht wordt, één ding wordt wel gedeeld door de meeste van deze theorieën. Hoe je het verder ook uitlegt, God is een Drie-enig, omdat Hij *zo zijn nabijheid naar mensen kan tonen*. In de geschiedenis laat God zich zien als de God die er is en die met mensen wil gaan. In de drie personen van de Drie-eenheid komt dit principe heel duidelijk naar voren. Ten eerste God, die treedt op in het Oude Testament. Daar handelt Hij vaak in grote macht en geduchtigheid. Mensen vrezen God en Hij is heilig en anders. Soms is Hij ook heel dicht bij bepaalde mensen en zijn volk, maar dat is heel bijzonder. De volgende stap waarin God dichterbij komt is dat Hij zelf mens wordt in Jezus. Jezus is de tastbaar geworden liefde van God voor mensen. God heeft midden tussen ons in onze wereld geleefd. Hij is eenzaam geweest, net als wij dat soms zijn, en heeft ongelooflijk geleden. Jezus liet ons op die manier zien wie God is; Hij is het beeld van God. Maar zelfs dat was niet genoeg voor God. Hij wilde nog dichterbij komen en meer betrokken zijn. Daarom kwam Hij in gelovigen wonen door zijn Heilige Geest. Hij helpt ons om zo te leven als Hij dat voor ons wil.

In de Drie-eenheid laat God aan ons zien hoe Hij van ons houdt en dat Hij ons nabij wil zijn.